

Etikai és módszertani kérdések a jelnyelvi tolmácsolás kutatásához

Ungár Nóra

E-mail: ungarnora@gmail.com

Kivonat: A jelnyelvi tolmácsolással foglalkozó kutatások tervezésénél, a kutatási paradigma és módszertan kiválasztásánál a társadalomtudományi kutatásokhoz hasonló etikai szempontokat kell a kutatónak figyelembe vennie. A jelnyelvi tolmácsolás kutatásában az etikai paradigmák fontosságát elsősorban az indokolja, hogy a kutatásban érintettek vagy résztvevők, a jelnyelvhasználó siket személyek egy, az esélyegyenlőség szempontjából társadalmilag hátrányos helyzetű, sérülékeny csoport tagjai. A jelen szakirodalmi áttekintés célja, hogy bemutassa a kisebbségi, társadalmi hatalommal nem rendelkező közösségekben való kutatás során alkalmazott részvételi kutatási paradigmát és módszereket, melyeket a társadalomtudományokból átvettek a siket tanulmányok témakörében vizsgálódó kutatók, és alkalmazásuk elvárható a jelnyelvi tolmácsolás kutatásában is.

Kulcsszavak: jelnyelvi tolmácsolás, siket tanulmányok, etika, részvételi kutatás, emancipációs kutatás

1. Bevezető

A jelnyelvi tolmácsok a többségi társadalom tagjaiként vállalnak nyelvi és kulturális közvetítő szerepet, hogy egy, a társadalomban több szempontból is hátrányos helyzetű nyelvi kisebbség tagjai – a jelnyelvet használó siket személyek – és a többség, beszélt nyelvet használó tagjai között közvetítsenek. A tolmácsolási helyzetekben a résztvevők társadalmi csoporthoz tartozása, társadalmi státusza, az erőforrásokhoz való hozzáférése és társadalmi tőkéje eltérő, és az interakciók során a társadalmi hatalmuk befolyásolja az érdekérvényesítő képességüket. A jelnyelvi tolmácsolás célja az esélyegyenlőség biztosítása, és a tolmácsok szerepe részben a hatalmi viszonyok befolyásolása a hátrányos helyzetű fél javára. Ugyanakkor a tolmácsok is rendelkeznek hatalommal, hiszen befolyásolni tudják a résztvevők

viszonyát (Mole 2018). A jelnyelvi tolmácsok etikai kódexei és a jelnyelvi tolmácsolás etikai kérdéseinek kutatása azt a célt szolgálja, hogy a tolmácsok képesek legyenek tudatosan kompenzálni a saját privilégiumukból adódó hatalmukat és támogathassák a hatalom szempontjából gyenge ügyfeleiket saját autonómiájuk és érdekeik érvényesítésében.

A társadalmi erőviszonyok kompenzálása, a siket közösség tagjainak emancipációja nemcsak a jelnyelvi tolmácsolásról való gondolkodásban, de a jelnyelvel és a siket közösséggel foglalkozó tudományos diskurzusban is megjelenik, a társadalomtudományi paradigma hatásaként is.

Jelen cikk az etika és a jelnyelvi tolmácsoláskutatás viszonyát vizsgálja meg a kutatómódszertan szempontjából. A tágabb tudományos kontextusból kiindulva a második rész a nyelvi kisebbségek nyelvészeti kutatásának etikai kérdéseibe és javaslataiba ad betekintést. A harmadik rész a jelnyelv révén a jelnyelvi tolmácsoláshoz kapcsolódó siket tanulmányok tudományterületének kutatási gyakorlatát tekinti át etikai, kutatómódszertani szempontból. Végül a negyedik rész a jelnyelvi tolmácsolás kutatásán belül mutatja be az érdekérvényesítés és az etika szempontjából releváns kutatási témákat és a vizsgálatukhoz ajánlott módszertani szempontokat.

2. Etika a nyelvészeti kutatásokban

A tudás és hatalom, az etikus kutatási módszerek problémaköre – hasonlóan a többi társadalomtudományhoz, mint a kulturális antropológia, néprajz és szociológia – a szociolingvisztikában is jelen van. A kis nyelvi közösségek, kisebbségek, marginalizált társadalmi csoportok nyelvének és nyelvhasználatának kutatására a szociolingvisztika, a többi társadalomtudománnyal megegyezően, kvalitatív kutatási módszereket használ, és a kutatás során az adatgyűjtésbe szükségszerűen be kell vonnia a vizsgált csoportok tagjait, illetve a terepmunka során résztvevő megfigyelőként be kell vonódnia a közösség életébe.

Cameron és szerzőtársai (1992) úgy érvelnek, hogy a nyelvészeti kutatás mindig társadalomtudományi kutatás, mert a nyelvet csak társas kontextusban használják és értelmezik, így pozitivista, „objektív” kutatási módszerekkel nem vizsgálható, és vizsgálata során nem lehet elvonatkoztatni a nyelv társadalmi és politikai kontextusától. A kutató és a kutatásának tárgya közötti kapcsolatot, a kutatást ezért az etika, az érdekképviselet és az érdekérvényesítés szempontjából vizsgálták. Az etikus kutatói magatartás két alapfeltétele, hogy a kutató körültekintően mérlegelje a kutatás hatását a vizsgált csoportra, és ne használja ki a kutatása alanyait. Ehhez védenie kell az alanyok személyazonosságát, és a kutatás során okozott kellemetlenségekért megfelelően kompenzálnia kell őket. Ha ennél is nagyobb felelősséget érez a kutatót csoport vagy a kutatás alanyaiért, akkor vállalhatja a képviseletüket (*advocacy*). Az érdekképviselet kutatói hozzáállás azt jelenti, hogy a kutató nemcsak a kutatás alanyairól, de a kutatás alanyai érdekében is készíti a

kutatását, és a kutatás eredményeinek felhasználásával, publikálásával képviseli az ügyüket. Ezt a hozzáállást két elv motiválhatja: egyrészt a csoporttal vagy a nyelvi jelenséggel kapcsolatos téves ismeretek korrigálása – megváltoztatva ezzel a vizsgált csoporttal szemben tanúsított társadalmi hozzáállást –, másrészt a kutatás alanyai felé fennálló tartozásának törlesztése, azaz a kutatás során szerzett tudás visszajuttatása az adott csoporthoz, hogy ők is hasznosíthassák. Az érdekérvényesítést segítő (*empowerment*) emancipatív kutatás a bevonódás következő szintje, ahol a foucault-i értelemben vett hatalommal nem rendelkező vizsgált csoportot segítő tudáshoz a kutatás az igazságrezsimekkel szemben. Az érdekérvényesítést segítő kutatás nemcsak a kutatás alanyairól, a kutatás alanyairért, de a kutatás alanyaival együtt készül. Cameron és társai (1992) összefoglalása szerint az emancipatív kutatás három szempontnak kell megfeleljen: 1) interaktívnek kell lennie, és a résztvevőket, partnerekként, nem alanyokként kell bevonnia, 2) figyelembe kell vennie a kutatás alanyainak saját ügyét, melyet képviselni szeretnének, és 3) meg kell osztania az összegyűjtött tudást a résztvevőkkel.

Az érdekérvényesítést segítő kutatás (*empowerment research*) elvei és módszertana a 80-as évektől fokozatosan jelent meg a társadalomtudományokban, és akciókutatásként is szokták nevezni (Perkins és Zimmermann 1995). Magyarországon a neveléstudományban akciókutatásként (Vámos 2013), a fogyatékoságtudomány területén inkluzív, emancipatív vagy participatív kutatásként (Heischer et al. 2014) hivatkoznak a paradigmára és a módszertanra. A következő rész a siket közösséghez kapcsolódó, a siket közösséget és a jelnyelvet vizsgáló kutatások etikai kérdéseit és a kutatási paradigmák változását mutatja be.

3. A siket közösség és jelnyelv kutatásának etikai kérdései

A siket egyének a többségi, halló társadalomban hátrányos helyzetű csoportot alkotnak. A többségi társadalomban uralkodó orvosi siketségmodell elsősorban fogyatékosnak tekinti a siket személyeket, és a fogyatékoság korábbi, egyéni modellje szerint elsősorban a siket egyéntől várja el, hogy a tudomány, a technológia és a gyógypedagógia eszközeire támaszkodva alkalmazkodjon és boldoguljon a többségi társadalomban. Bár a jogalkotás, a szakpolitikák és az ellátások területén már a fogyatékos, köztük a siket egyének érvényesüléséhez szükséges feltételek biztosítását a társadalom felelőségének tekintő társadalmi fogyatékoságmódelldel érvényesül, a társadalom tagjainak hozzáállása lassabban változik, és a gyakorlatban a jelnyelvhasználó siket személyek még mindig egy hozzáférés és esélyek szempontjából hátrányos helyzetű csoport tagjai.

A társadalmi elvárások egyenlőtlenségét és a halló személyek, halló értékek kiváltságosságát foglalja össze az „audizmus” fogalma. Az audizmus, a kifejezést megalkotó Humphries (1975) meghatározása szerint a siket személy intelligenciájának és egyéni sikereinek szüntelen kritikája az egyén halló (többségi) nyelvi és kulturális kompetenciájának függvényében. A siket közösség emancipációjában

fontos szerepet kapott az audizmus, a siketek diszkriminációja elleni küzdelem, a többségi társadalomban és a siket közösségen belül is (Bauman 2004). A siket közösség elsődleges szerepe a kezdetektől egy „siket tér” (*Deaf space*) kialakítása volt, ahol az érvényesüléshez szükséges feltételek – a fizikai környezet, a tájékozódás és kommunikáció módja – a jelnyelvhasználó közösség tagjainak kedveznek, és a „halló világ” feltételrendszere nem érvényesül (Gulliver 2009).

A siket közösséggel kapcsolatba kerülő halló személyek – orvosok, tanárok, a siketek szervezeteiben dolgozó halló munkatársak, a jelnyelvet tanulók, a jelnyelvi tolmácsok vagy a siket közösséget, kultúrát, jelnyelvet tanulmányozó kutatók – privilegizált csoportot képeznek a siket közösségen belül. A kiváltság a hallás és az akadálytalan kommunikáció képességéből, a többségi társadalomba való tartozásból ered, amely az élet minden területén előnyhöz juttatja a halló személyeket a siket és nagyothalló közösség tagjaival szemben (Ladd 2003). A diszkrimináció leküzdésének egyik eszköze a közösségen belül, hogy a siket közösség normáinak és kulturális értékeinek elfogadása alapvető elvárás a tágabban értelmezett siket közösség tagjaivá váló halló személyekkel szemben. A többségi társadalomban érvényesülő diszkriminációval szemben a siket közösség mint nyelvi és kulturális kisebbség elismertetése bizonyult közösségi szinten az első lépésnek.

Az angol nyelvű tudományos közösség „siket tanulmányoknak” (*Deaf Studies*) hívja összefoglalóan a jelnyelvet, a siket közösség történelmét, kultúráját, szociológiáját kutató egyetemi képzéseket, kutatásokat és az ezekben összegyűjtött tudományos eredményeket.

A siket tanulmányok megjelenését az 1970-es években az egyetemeken az 1950-60-as évek jelnyelvi kutatásai (Tervoort 1953, Stokoe et al. 1965) készítették elő. A jelnyelvi kutatások igazolták, hogy a jelnyelvek önálló nyelvek, melyeket tudományosan lehet vizsgálni. Az 1970-es évek polgárjogi mozgalmainak légkörében a siket tanulmányok célkitűzése az volt, hogy a siketség orvosi modelljét megcáfolva igazolja, hogy a siket közösség nem egyszerűen fogyatékos emberek egy csoportja, hanem azonos élettapasztalatokkal bíró egyének közössége, amely kulturális, nyelvi kisebbségnek tekinthető. A következő évtizedekben a nyelvészeti munkák mellett számos szociológiai, kulturális antropológiai kutatás készült a siket közösség történelméről, kultúrájáról és társadalmi helyzetéről (Kusters et al. 2017). A siket egyének és közösség emancipációjában fontos szerepet játszott a jelnyelv elismerése és a siketség kulturális modellje is.

Mivel a siket tanulmányokban a kutatások célja vállaltan a kezdetektől a siket közösség ügyének képviselője és előmozdítója volt, ezért a siket adatközlők és résztvevők bevonása mellett érvényesült a siket ontológia, a siket közösség tapasztalatainak, szemléletének közvetítése is. Általános, hogy a videós jelnyelvi adatgyűjtés módszerét, a gyűjtött adatok felhasználását és tárolását pontosan szabályozzák, kérik az adatközlők hozzájárulását a róluk készült felvételek kezeléséhez, és a publikálás során is biztosítják az adatközlők kért névtelenségét. A siket közösség tagjainak bevonása adatközlőként elengedhetetlen, és a kutatásokat végző csoportoknak mindig legalább egy siket tagja volt. A jelnyelven készült adatközlői interjúk

felvételét, a jelnyelvi adatok elsődleges elemzését többnyire a siket közösség tagjai, siket kutatók vagy munkatársak készítik. Ugyanakkor a siket tanulmányokon belül, az egyetemi tanszékeken és kutatóközpontokban is fennmarad a siket és halló kutatók között a hatalom egyenlőtlensége. Bár volt egy-két nagy hatású siket kutató, akik jelentős eredményekkel járult hozzá a tudományterülethez, a legtöbben sokáig csak nyelvi adatközlőként, kulturális közvetítőként vagy kutató asszisztensként kaptak szerepet az egyetemeken zajló tudományos kutatásokban, és a hozzájárulásukat sokszor nem ismerték el (Kusters et al. 2017). A siket kutatók száma most is alacsony és a túlnyomó többségben lévő halló kutatókkal szemben az egyetemi közegben és a tudományos életben, alacsonyabb társadalmi tőkékük miatt korlátozottak az érvényesülési lehetőségeik (O'Brian és Emery 2013).

Harris és munkatársai (2009) a siket közösségekben kutatók számára Mertens (2009) transzformatív kutatási paradigmájából kiindulva, Osborne és McPhee (2000) „benszüllött kultúrák kutatási alapelveire” (*indigenous terms of reference*) alapozva dolgozták ki a jelnyelvi közösségek kutatási alapelveit (*Sign language communities' terms of reference*). Néhány, korábban a siket közösségben vizsgálódó halló kutató munkájával kapcsolatban kritikaként fogalmazódott meg, hogy olyan állításokat és kutatási eredményeket mutattak be a siket közösségről és tagjairól, melyek nem adták meg az egyéneknek és a közösségnek járó tiszteletet, nem törekedtek a kutatásban részt vevők védelmére és gyarapítására, és a kutatás során igazságtalanul, nem egyenlő félként kezelték a siket közösség tagjait (Harris et al. 2009). A Mertens (2009) által javasolt transzformatív kutatási paradigma célja, hogy a kulturálisan összetett, társadalmi szempontból hátrányos helyzetű csoportokban folytatott kutatások elveit alapozza meg. A transzformatív paradigmát követő etikus kutatás figyelembe veszi és tiszteletben tartja a vizsgált csoport kultúráját, értékrendszerét és közvetíti a csoport világszemléletét, a valósággal kapcsolatos élményeit és arról alkotott képét. Ezek hiteles közvetítéséhez szükség van a csoport tagjainak bevonására, és olyan kutatási módszerek alkalmazására, melyek interaktívvá teszik a kutatást, beleszólási, érvényesülési lehetőséget adnak a hátrányos helyzetű csoport tagjainak. Az etikus kutatás eredményeiből a közösség is gazdagodni tud. Ezzel párhuzamosan fontos szerepet kap a kutató önmeghatározása és reflexivitása a kutatás során, ami lehetővé teszi számára, hogy a kulturális relativizmust szem előtt tartva objektív és szakmailag hiteles eredményeket mutathasson be. A kutatási alapelvek alapján az etikus kutatás a tervezéstől kezdve bevonja a közösség tagjait a kutatásba, a kutatócsoport tagjai számára egyenlő feltételeket teremt, védi a kutatásban részt vevő adatközlők névtelenségét, az összegyűjtött tudást megosztja, visszajuttatja a közösséghez és társszerzőként kezeli a kutatásban közreműködőket (Harris et al. 2009).

4. A jelnyelvi tolmácsolás kutatásának etikai kérdései

A jelnyelvi tolmácsok tagjai a jelnyelvhasználók közösségének és tágabb értelemben a siketek közösségének is. Vannak tolmácsok, akik siket szülők gyermekeiként (CODA-ként) sajátították el a jelnyelvet és szocializálódtak a siket közösségben, míg a többség a jelnyelv tanulása során ismerte meg és alakított ki kapcsolatokat a siket közösség tagjaival. Arról, hogy milyen mértékben tekinti tagjainak a siket közösség a tolmácsokat, eltérőek a vélemények (pl. Miner 2021, Mindess 1999), azonban abban egyetértés van, hogy a jelnyelvi tolmácsoktól mint kulturális, nyelvi közvetítőktől a siket közösség és a szakmai normák szerint is elvárt a siket kultúra, a jelnyelv ismerete, a siket közösség normáinak és értékeinek elfogadása és tisztelete, a megfelelő attitűd. Ezenkívül a jelnyelvi tolmácsokkal szemben az is elvárás, hogy aktívan vegyenek részt a közösség életében, és legyen élő személyes kapcsolatuk annak tagjaival (Subak 2016, Miner 2021).

Ahogy a bevezetőben szó volt róla, a jelnyelvi tolmácsolás kapcsán is megjelenik a siket közösség és a jelnyelvhasználó siket egyének mint hátrányos helyzetű csoport és tagjai érdekeinek a védelme. A velük dolgozó tolmácsoknak szakmai és etikai szempontból is nagyon körültekintően, az etikai szabályokat betartva kell munkájukat végezniük. Elvárás, hogy szükség esetén „szövetségesei” legyenek a siket közösség tagjainak, támogatva őket saját érdekeik érvényesítésében, és igény esetén a tolmácsoláson túl moderátor, segítő szerepet is betöltsenek (Llewellyn-Jones és Lee 2014).

Bár a jelnyelvi tolmácsolás nem része a siket tudományoknak, a jelnyelv révén kapcsolódik hozzá. A jelnyelvi tolmácsolás normáiban és a tolmácsok etikai szabályzataiban is érvényesülnek az előző részben bemutatott jelnyelvi közösségek kutatási alapelveinek főbb, a kultúra és a közösség értékeire, az egyén védelmére és érvényesülésének támogatására vonatkozó pontjai és a kutatás tárgyán keresztül megjelennek a jelnyelvi tolmácsolás kutatásában is. A jelnyelv nyelvészeti kutatásokkal azonos módon a jelnyelvi tolmácsolás kutatásában is általános, hogy a jelnyelvi forrás- és célszövegek nyelvi normának megfelelését a kutatásba bevont siket, „anyanyelvi” jelnyelvhasználó személyek tudják hitelesen értékelni, és a felhasználók igényeire, elvárásaira és elégedettségére vonatkozó vizsgálatokba is magától értetődő módon be kell vonni őket.

Azonban a siket tanulmányok területén végzett kutatásoktól eltérően a jelnyelvi tolmácsolás kutatása az a terület, ahol a halló többségi társadalom tagjait, a jelnyelvi tolmácsokat, autentikus kutatónak tekintik a siket közösség érdekei szempontjából is (Heyerick 2021).

A jelnyelvi tolmácsolás kutatása kapcsán – a jelnyelvi tolmácsok közösségére vonatkoztatva – szintén releváns szempont a kutatásban részt vevő adatközlők tiszteletben tartása, anonimitásának védelme, illetve ennek nehézségei. Az adatgyűjtés módja, a jelnyelvi tolmácsolási kutatási korpusz feldolgozásának módszerei, a videófelvetelek kezelése és a kutatási eredmények közzétele során nehéz kiküszöbölni az adatközlők beazonosíthatóságát egy nagyon kicsi szakmai közösségen

belül. Szintén fontos szempont, hogy a kutatásban részt vevők érdekeit, véleményét közvetítse a kutatás és a kutatásban való részvétel, a kutatás eredményei számukra is hasznosak legyenek (Wurm és Napier 2017). A következő rész mutatja be, hogy milyen érvek támasztják alá a jelnyelvi tolmácsolás részvételi akciókutatási módszerekkel kutatását.

4.1 A jelnyelvi tolmácsolás kutatása, mint akciókutatás

A siket közösség státusza és a siket tanulmányokra is jellemző hatalmi egyenlőtlenségek miatt indokolt, hogy a felhasználókat, a jelnyelvi tolmácsolást befogadó közönség tolmácsolással kapcsolatos tapasztalatait, elvárásait vizsgáló kutatások a jelnyelvi közösségek kutatási alapelveit követő módszertannal valósuljanak meg.

Wurm és Napier (2017) két olyan kutatást mutat be, amelyek jelnyelvi tolmácsolással kapcsolatos kérdésekre keresik a választ a transzformatív paradigma és a részvételi kutatás módszerei segítségével. Az egyik kutatás azt vizsgálta, hogyan jutnak az egészségügyi ellátásukkal kapcsolatban jelnyelven információhoz az ausztrál siket közösség tagjai (Napier et al. 2014). A másik kutatás a brit siket ügyfeleknek azt az élettapasztalatát vizsgálta, hogy bizonyos személyek csak a jelnyelvi tolmácsoláson keresztül, közvetve ismerik és értik meg őket (Napier et al. 2016).

Az első kutatásban a részvételi kutatás módszerei közül hármat alkalmaztak: 1) A tolmácsolásban érintettek képviselők munkacsoportja a kutatás több pontján is konzultált a kutatócsoporttal az adatgyűjtési módszerekről és az összegyűjtött adatok felhasználásáról. 2) Az adatgyűjtéshez siket asszisztenseket toboroztak, akik felkészítést kaptak az interjúk készítéséhez és rögzítéséhez, valamint a feldolgozáshoz. 3) A kutatás során a siket asszisztensek által felvett, félig strukturált interjúk formájában gyűjtöttek adatot.

A második kutatás már ennél nagyobb interaktivitást lehetővé tévő módszereket alkalmazott: 1) a kutatócsoport maga is vegyes volt, halló és siket kutatók dolgoztak együtt a teljes kutatás alatt. 2) A tolmácsolásban érintettek konzultációs csoportja a kutatás folyamán a siket közösség számára fontos szempontok érvényesülését és az etikai szempontokat kísérte figyelemmel, és folyamatosan tájékoztatta a képviselt csoportokat, biztosítva a kutatás támogatottságát a vizsgált közösségekben. 3) A két közösségi részvételi csoport siket tagjai moderált csoportos beszélgetések során gyűjtötték össze a kutatás témájával kapcsolatos saját tapasztalataikat. 4) A fókuszcsoportok és interjúk készítése során a jelnyelvi tolmácsolásban érintett halló résztvevőket: siket gyermekek szüleit, jelnyelvi tolmácsokat és siket személyek munkatársait vonták be a kutatásba adatközlőként. Az összegyűjtött adatok feldolgozásában a siket és halló kutatók valamennyien részt vettek.

A második kutatás módszertanilag meghaladta az elsőt. Több, a tolmácsolásban érintett csoporttól gyűjtöttek adatokat, és aktívabban bevonták a siket közösséget a kutatás folyamatába. A kutatás fontos további eleme volt, hogy a kutatók folyamatosan reflektáltak a kutatás témájához való hozzáállásukra és arra, hogy ez milyen módon befolyásolja őket az adatok feldolgozásában. Összességében a

közösség érdekérvényesítő képességének támogatása szempontjából a részvételi kutatás bizonyult a leghatékonyabbnak, azonban a módszer hátránya az, hogy sokkal forrás- és időigényesebb egy ilyen kutatás megvalósítása. Ez azt is eredményezi, hogy csak kis mintás, kvalitatív kutatásokat lehet ezzel a módszerrel megvalósítani (Wurm és Napier 2017).

A részvételi kutatás etikai és módszertani szempontjai hasznosak és alkalmazhatóak az igénybe vevőkkel kapcsolatos kutatásokon kívül más kutatási kérdésekre irányuló kutatások tervezéséhez is. A jelnyelvi tolmácsok tapasztalataira vonatkozó kutatások alanyai szintén tekinthetők a tudáshoz való hozzáférés szempontjából – a kutatókhoz képest – kevesebb hatalommal rendelkező csoportnak. A tolmácsolás folyamatára vagy nyelvi aspektusaira koncentrált kutatások is jelnyelvi tolmács vagy jelnyelvhasználó siket adatközlők bevonásával valósulnak meg, ezért az emancipatív, részvételi kutatás etikai és módszertani szempontjainak érvényesítése ezekben a kutatásokban is indokolt lehet.

4.2 A jelnyelvi tolmács mint kutató

Gile (1994) gyakorló kutatóknak (*practisearchers*) nevezte a tolmácsolást kutató tolmácsokat, felhívva a figyelmet a kutatók ezen csoportjára. A gyakorló kutatók nem kívülről érkeznek, hanem maguk is tagjai az általuk vizsgált szakmai közösségnek, és akár a saját gyakorlatukat is a kutatás tárgyává tehetik. A gyakorló kutatók által készített kutatásokat a kutató személyének és motivációjának bemutatása, a kutatás folyamatára és a kutatás tárgyával való viszonyára tett reflexió teszi hitelessé. A részvételi kutatás során a kutatónak reflektálnia kell a közte és a kutatásban részt vevők közötti kapcsolatra, a hatalmi viszonyokból eredő dinamikára és ezek hatására a kutatás eredménye szempontjából (Wurm és Napier 2017).

Young és Temple (2014) szintén kiemelik, hogy önmagában az nem kérdőjelezi meg a siket tanulmányok témakörében végzett kutatás eredményeinek hitelességét, hogy halló kutató készítette, de alapvető, hogy a kutató reflektáljon a társadalmi, politikai kontextusra, saját helyzetére, az abból fakadó hatalmi előnyökre a vizsgálatának tárgyához vagy a kutatásába bevont résztvevőkhöz képest. A kutató saját helyzetére és nézeteire való reflexiója segít megérteni, hogy a személye és a hozzáállása mennyiben befolyásolja a kutatás eredményét, a kutatásban részt vevők által közölték közvetítését, értelmezését és a kutatás eredményeinek majdani befogadót.

Irodalom

- Bauman, H.-D. L. 2004. Audism: Exploring the Metaphysics of Oppression. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education* Vol. 9. No. 2. 239–246. <http://www.jstor.org/stable/42658711> Utolsó megtekintés: 2022. 02. 15.
- Cameron, D., Frazer, E., Harvey, P., Rampton, M. B. H., Richardson, K. 1992. Introduction. In: *Researching language: Issues of power and method*. Routledge: London, New York. 1–28.

- Gile, D. 1994. Opening up in Interpreting Studies. In: Snell-Hornby, M., Pöchhacker, F., Kaindl, K. (eds) *Translation Studies: An interdiscipline*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 149–158.
- Gulliver, M. 2009. *DEAF space, a history: The production of DEAF spaces emergent, autonomous, located and disabled in 18th and 19th century France*. PhD Dissertation. University of Bristol.
- Harris, R., Holmes, H. M., Mertens, D. M. 2009. Research Ethics in Sign Language Communities. *Sign Language Studies* Vol. 9. No. 2. 104–131. <http://www.jstor.org/stable/26190667> Utolsó elérés: 2022. 02. 15.
- Heiszer K., Katona V., Sándor A., Schnellbach M., Sikó D. 2014. Az inkluzív kutatási módszerek meta-szintű vizsgálata. *Neveléstudomány* No. 3. 53–67.
- Heyerick, I. 2021. *A descriptive study of linguistic interpreting strategies in Dutch - Flemish Sign Language interpreting. Exploring interpreters' perspectives to understand the what, how and why*. PhD disszertáció. KU Leuven.
- Humphries, T. 1975. *Audism: The making of a word*. Unpublished essay
- Kusters, A. M. J., O'Brien, D., De Meulder, M. 2017. Innovations in Deaf Studies: Critically Mapping the Field. In: Kusters, A., De Meulder, M., O'Brien, D. (eds) *Innovations in Deaf Studies: The Role of Deaf Scholars*. Oxford University Press. 1–53.
- Ladd, P. 2003. *Understanding deaf culture: In search of deafhood*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
- Llewellyn-Jones, P., Lee, R. G. 2014. *Redefining the role of the community interpreter: The concept of "role-space"*. Lincoln: SLI Press.
- Mertens, D. M. 2009. *Transformative Research and Evaluation*. New York: Guilford Press.
- Mindess, A. 1999. *Reading Between the Signs: Intercultural Communication for Sign Language Interpreters*. Intercultural Press.
- Miner, C. J. 2021. Finding their Fit: An Exploratory Study of Interpreters' Perceptions of their Membership in the Deaf Community. *Journal of Interpretation* Vol. 29. No. 1. <https://digitalcommons.unf.edu/joi/vol29/iss1/4> Utolsó elérés: 2022. 02. 15.
- Mole, H. 2018. *Narratives of power: Critical reflections on signed language interpreting*. PhD dissertation. Heriot-Watt University.
- Napier, J., Sabolcec, J., Hodgetts, J., Linder, S., Mundy, G., Turcinov, M., Warby, L. 2014. Direct, translated or interpreter-mediated? A qualitative study of access to preventative and on-going healthcare information for Australian Deaf people. In: Nicodemus B., Metzger, M. (eds) *Investigations in healthcare interpreting*. Washington, DC: Gallaudet University Press. 51–89.
- Napier, J., Young, A., Oram, R., Skinner, R., O'Connell, N. 2016. *Translating the Deaf self*. Unpublished research report, AHRC UK, Heriot-Watt University and the University of Manchester.
- O'Brien, D., Emery, S. D. 2013. The Role of the Intellectual in Minority Group Studies: Reflections on Deaf Studies in Social and Political Contexts. *Qualitative Inquiry* Vol. 20. No. 1. 27–36. <https://doi.org/10.1177/1077800413508533> Utolsó megtekintés: 2022. 02. 15.
- Osborne, R., McPhee, R. 2000. *Indigenous Terms of Reference (ITR)*. Paper presented at the 6th UNESCO-ACEID International Conference on Education, Bangkok.

- Perkins, D. D., Zimmerman, M. A. 1995. Empowerment theory, research, and application. *American Journal of Community Psychology* Vol. 23. No. 5. 569–579.
- Subak, L. 2016. Becoming HEARING: Describing Co-Construction of Expert ASL/English Interpreter Deaf-World Cultural Competence. *Conference of Interpreter Trainers*. <https://cit-asl.org/becoming-hearing/> Utolsó megtekintés: 2022.02.15.
- Stokoe, W. C., Casterline, D.C., Croneberg, C. 1965. *A dictionary of American Sign Language on linguistic principles*. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Tervoort, B. 1953. *Structurele analyse van visueel taalgebruik binnen een groep dove kinderen* [Structural analysis of visual language use within a group of deaf children]. Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgeverij.
- Vámos Á. 2013. A gyakorlat kutatása a neveléstudományban: az akciókutatás. *Neveléstudomány* 2013 No. 2. 23–42.
- Wurm, S., Napier, J. 2017. Rebalancing power: Participatory research methods in interpreting studies. *Translation & Interpreting*. Vol. 9. No. 1. 102–120.
- Young, A., Temple, B. 2014. *Approaches to social research: The case of Deaf Studies*. New York: Oxford University Press.
- <https://doi.org/10.1093/acprof:osobl/9780199929535.001.0001>